

Csak házgyár vagy más is?

A házgyár nálunk még csak néhány éve használatos új fogalom, mint ahogy teljesen új a technika is, amely lakások falainak, födémeinek nagyüzemi előre gyártásával és az elemek gyors helyszíni összeszerelésével szinte forradalmasította az építés sok évszázados lassú, korszerűtlen módszereit. A házgyárakat azért létesítettük, hogy az építőipar termelékenységének jelentős emelésével teljesíteni tudjuk azt a kormányprogramot, amely 15 év alatt egymillió új lakás felépítését írja elő. A program 1975-ig szól, és az 1970-re megvalósuló házgyári kapacitás felhasználásával már évi 20 ezer, öt év alatt tehát összesen mintegy 100 ezer korszerű lakást építhetünk. Ez a 100 ezer lakás azonban még csak a fele az állami építőipari vállalatokra háruló feladatoknak, és csupán negyede az 1971—1975 között, állami és magánierőből felépítendő lakásmenyiszernek.

Keves pénzből, gyorsan

Igaz, a házgyári technológia mellett ott van még a *blokk*. (Ez a kohósalakból készült 120x300 cm-es nagyságú előre gyártott elem jó évtizede váltotta fel nálunk a téglát a tömeges lakásépítésben.) A blokk a hagyományosnál sokkalta gyorsabb és szélese körben bevezetett építésmód, de távolról sem olyan termelékeny, mint a paneles (szobafal nagyságú házgyári építőelem), s különösen nagy hátránya, hogy *éppúgy kell vakolni, vézni stb., mint a hagyományos téglafalat*. Ezért ennek a technológiának alkalmazása már jelenleg is szinte megoldhatatlan nehézségek elé állítja a változatlanul krónikus létszámihiánnyal küzdő lakásépítő vállalatokat.

Elsősorban ezzel s az új mechanizmus nagyobb ösztönző erejével magyarázható, hogy a házgyárak hatókörén kívül eső, s a fejlesztési lehetőségekben még erősen korlátozott kivitelező vállalatok szinte lázasan keresnek, kutatnak olyan új, korszerű építési módszereket, amelyek:

- nem igényelnek jelentős beruházást, s a befektetett eszközök rövid idő alatt megtérülnek;
- a legmunkaigényesebb hagyományos eljárások korszerűsítésével megszabadítják őket a nyomasztó munkaerőgondoktól;

- lényegesen csökkentik az építkezések átfutási idejét, önköltségét, javítják a minőséget, tehát versenyképesek és kielégítik az építetők s a lakosság jogos kívánalmait.

Építéssiparítás, új módon

Ezeket, a népgazdaság érdekeivel megegyező igen fontos követelményeket a szakemberek — mondhatni — egyöntetű véleménye szerint leginkább a nálunk még csak kevéssé ismert ún. *térzsalus-öntött* építésmód közelíti meg. Ennek, a külföldön is csak a házgyári építést követően kifejlesztett korszerű és gazdaságos építésmódnak a helyszíni munkaigénye ugyan nagyobb, mint a paneles (házgyári) építésé, viszont jóval gyorsabb, termelékenyebb, mint az imént említett blokkos építésé. Az egész „építéssiparítás” kulcsa egy rendkívül könnyen, gyorsan, néhány emberrel szinte percek alatt összeállítható acélsablonrendszer, amely a falak öntése és megszilárdulása után ugyanilyen egyszerűen szétosztható. Nem kell tehát költséges előre gyártó üzemet létesíteni, nem kellene hozzá különleges berendezések, drága gépek. S ami a fő: *a precíz, pontos fémszalukban kialakított, tökéletesen sima felületű vasbeton épületszerkezeteket, falakat, födémekeket már nem kell vakolni, hanem csak festeni, tapétázni, ugyanúgy, mint a házgyári paneleket*. És hasonlóképpen előre beépíthetők a vil-

lany-, víz-, gáz- stb. vezetékek is. Az új eljárás több korszerű változatát már évek óta mind kiterjedtebben alkalmazzák Franciaországban (a házgyári építésmód „öshazájában”), Dániában, Svédországban, az NSZK-ban, sőt több népi demokratikus országban, így például Romániában, Bulgáriában és Lengyelországban.

A blokk, a térzsalu és a panel

A térzsalus építési módszer egyik első hazai gyakorlati úttörője a fővárosban többnyire szétosztott munkahelyeken, foghíjépítkezéseken stb. dolgozó *Budapesti Lakásépítő Vállalat*. A vállalat főmérnöke éppen néhány hónappal ezelőtt nagyon pozitív tapasztalatokat szerzett Lengyelországban, a térzsalus technológia alkalmazásáról. E tapasztalatok és más információk birtokában a vállalat a NIKEX útján ajánlatot kért több nyugati és szocialista országbeli cégtől, a kipróbáláshoz szükséges technológiai berendezések (zsaluk, tartozékok) szállítására, azzal az elhatározással, hogy egy 60 lakásos lakóház építését még az idén elkezdik. Meggyőződésük, hogy a térzsalus technológia bevezetésével — amely mellett egyébként más korszerű műszaki megoldásokkal is foglalkoznak — végül is létszámemelés nélkül sikeresen megvalósíthatják az egyébként úgyszólván irreálisnak tartott egyre növekvő kivitelezési feladataikat. Ezért döntöttek úgy, hogy *amennyiben a kísérletek igazolják várakozásaikat, akkor jövőre 150, az utána következő évben pedig már legalább 600—800 lakást építenek térzsalus-öntött építésmóddal, a Fővárosi Beruházó Vállalat egyetértésével és igényei szerint*.

A vállalat egyébként előzetes összehasonlító termelékenységi számításokat végzett az építőmesteri munkákra, s ebből a következő derült ki:

Blokkos építéssel egy munkásra jutó termelés évente	1,25 lakás
Térzsalus építéssel egy munkásra jutó termelés évente	2,1 „
Panelos építéssel egy munkásra jutó termelés évente	3,0 „

Eszerint a térzsalus építés mintegy 70 százalékkal (a házgyári pedig körülbelül másfélszer) termelékenyebb a vállalat jelenlegi munkáiban legnagyobb részt képviselő blokkos technológiánál. Vegyük hozzá ehhez, hogy az új módszerrel készült épületszerkezet szilárdabb (statikailag magasabb értékű), nem kötik az üzemi előre gyártás merev műszaki korlátai, tehát tetszés szerinti (akár egyedi) változatban alakíthatók a lakóházak. Ami pedig a gazdaságosságot illeti (a Típustervező Intézet franciaországi tanulmányúton járt egyik építésének adatai szerint), az egy négyzetméter falfelületre jutó építési költség, a vakolás 25 forintjával szemben, mindössze 5 forint, a fémszaluzat vételára pedig, 300-szori garantált felhasználással másfél év alatt megtérül (és nem kell hozzá kőműves, a munkahely vízmentes, tiszta!).

„Telt ház” a szakmai bemutatáson

A BULAK-on kívül a Középületépítő Vállalatnál is találni hasonló biztató gyakorlati kezdeményezéseket. Mindez növeli a szakmai közvélemény nagy érdeklődését az építéssiparítás folyamatában szinte új fordulatot jelentő módszer iránt. Mi sem mutatja ezt jobban annál, mint az, hogy szeptemberben — két

egymást követő napon — tervező és kivitelező szakemberek „telt házban” nézték végig a diavetítéssel és szakszerű magyarázatokkal kísért francia térzsalus lakásépítési bemutatót, amelyet a *Budapesti Francia Műszaki és Tudományos Tájékoztatási Központ* a *Magyar Építőművészek Szövetsége* felkérésére rendezett. Előzőleg az *Építőipari Tudományos Egyesületben* a dániai öntöttfalas eljárásról volt sikeres előadás. A *Pest megyei Állami Építőipari Vállalat* térzsalus külföldi kisfilmbemutatóján az új technológia szalagszerű szervezése váltott ki különösen nagy érdeklődést. A filmen 10 betanított munkás műszakonként 200 négyzetméternyi, körülbelül 3 lakásnak megfelelő területet épít be, úgy, hogy a *tíz ütemre bontott technológiai folyamatban a munka ütemszámait viselő, jól begyakorlott dolgozók mindig ugyanazt az ismétlődő műveletet végzik*.

Jogos várakozás

Az új építési mód híre, konkrét tapasztalatai már több mint egy éve ismereteseek az *Építésügyi és Városfejlesztési Minisztériumban*, de még csak most, alig egy hónapja került sor a szélesebb körű bevezetést előkészítő első gyakorlati intézkedésre. A minisztérium jó ideig mereven elzárkózott mindenféle javaslat elől, mert úgy ítélte meg, hogy az új technológia támogatása hátráltatná a központi fejlesztési koncepció megvalósítását, korlátozná a most kiépülő házgyári kapacitások gazdaságos kihasználását. Azóta ezek az aggályok és kétségek eloszlottak, tisztázódtak a negyedik ötéves terv lakásépítési feladatai, s pozitív változás tapasztalható az EVM állásfoglalásában is.

Októberben a minisztérium megbízta a *Típustervező Intézetet*, hogy végezze el a térzsalus építés különböző változatainak összehasonlító elemzését, vizsgálja meg az alkalmazás lehetőségeit a lakás-, az iskola-, a szálloda- stb. építkezéseken. Ez a feltétlenül szükséges lépés (amelyet véleményünk szerint már jóval előbb is minden különösebb kockázat nélkül meg lehetett volna tenni) azonban *csak akkor érhető el a kívánt célt*, ha a minisztérium a meglévő, s a közben új ismeretekkel kiegészülő, a hazai kísérletek konkrét eredményeivel is alátámasztott tapasztalatok birtokában *gyors és határozott intézkedéseket tesz a korszerű, új építési mód alkalmazásának előkészítésére* (importfeltételek biztosítására, illetve a fémszaluk hazai gyártásának megszervezésére stb.). Mert bármennyire fontos népgazdasági érdek, hogy a tízenöt éves lakásépítési tervben *fő és döntő* szerepet játszó házgyári program megvalósuljon, és a ráfordított anyagi eszközök mielőbb megtérüljenek, *legalább annyira fontos és halaszthatatlan érdekünk, hogy a viszonylag egyszerű eszközökkel elérhető új lehetőségeket is megragadjuk az építőipar korszerűsítésére*.

És ha az építésügyi és városfejlesztési miniszter első helyettese is úgy találja — mint ezt legutóbb kijelentette —, hogy e tekintetben a minisztériumi elhatározás lassúnak, nehézkesnek bizonyult, akkor jogosan várhatjuk az előkészítés meggyorsítását és a további esetleges huzavona megelőzését. Csak így érhető el, hogy a nagyon gazdaságosnak, jónak ígérkező új építési technológia alkalmazására — más egyéb kiegészítő termelékeny eljárások mellett — *már a negyedik ötéves tervben sor kerüljön azokon a helyeken, ahová a házgyári termékek belátható időn belül nem jutnak el, illetve a nagy szállítási távolság, vagy az építkezések szétszórtsága miatt alkalmazásuk nem lenne kifizetődő*.

Oroszi István